

VÄGLEDNING TILL HÅLLBARHETSARBETE INOM LIFE SCIENCE

MED FOKUS PÅ SME

EN DEL AV: VÄRLDENS MEST HÅLLBARA SJUKVÅRD 2030

INTRODUKTION

TILL DENNA VÄGLEDNING

Hållbarhetskraven ökar inom alla branscher, så också inom life science. Som mindre företag eller företag som är nya inom området kan det vara en utmaning att navigera bland alla krav som finns. Denna vägledning riktar sig till företag inom life science och ger en övergripande bild av de regelverk och krav man som företag kan behöva förhålla sig till.

Vägledningen ger även förslag på hur företag kan strukturera sitt hållbarhetsarbete och tar upp exempel på centrala hållbarhetsområden som kan vara relevanta att arbeta med.

Länkar till fördjupad information om de områden som tas upp i denna vägledning hittas på:

nordicshc.org/referenser. Informationen är sorterad under samma rubriker som i denna vägledning. För exempel på hur organisationer inom life science arbetar med hållbarhetsfrågor, se: **nordicshc.org/bestpractice**.

1. Vad menar vi med hållbarhet och hållbar sjukvård?	4
2. Några regler och riktlinjer att känna till	6
3. Strategiskt hållbarhetsarbete - en del av affärsstrategin	13
4. Några centrala miljöfrågor	22
5. Produktutveckling och design med hållbarhet i fokus	27
6. Mänskliga rättigheter	31
7. Produktion och riskområden ur ett hållbarhetsperspektiv	33
8. Antikorruption	38
9. Arbetsmiljö	40

KAPITEL 1

VAD MENAR VI MED HÅLLBARHET OCH HÅLLBAR SJUKVÅRD?

I begreppet hållbarhet ryms de tre dimensionerna ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet. För att hantera de utmaningar vi står inför och nå en hållbar utveckling måste alla tre aspekter beaktas.

I vården finns specifika utmaningar som vanligtvis inte förekommer i andra verksamheter. Hållbar sjukvård inkluderar hållbarhetsfrågor kopplade till exempelvis läkemedel, strålning, radioaktivt avfall, smittförande och stickande/skärande avfall, sekretessavfall, sterilisering, lustgas/anestesi, isocyanater, engångsmaterial och dygnet runt-verksamhet.

En annan faktor som skiljer hållbar sjukvård från andra verksamheters hållbarhetsarbete är att patienten står i centrum. Detta kan till exempel innebära att man använder behandlingsmetoder eller läkemedel som kan ha betydande påverkan på miljön, men som är nödvändiga för patientens tillfrisknande. Påverkan på personalens arbetsmiljö och påverkan på yttre miljö får ibland en lägre prioritet än i andra branscher och hanteras då genom olika typer av skyddsåtgärder snarare än förbud.

Kopplingen mellan hälsa och miljö, samt att hälso- och sjukvårdsorganisationer står för en stor del av länders miljöpåverkan visar att sjukvården och dess leverantörer har ett stort ansvar att arbeta med dessa frågor.

FN:S GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Hållbarhet beskrivs även genom de globala hållbarhetsmål som antogs av FN 2015. De 17 målen utgör Agenda 2030, som har det övergripande syftet att utrota extrem fattigdom, minska ojämlikheter och orättvisor i världen, samt att lösa klimatkrisen. Dessa mål kan hjälpa en organisation att koppla sin lokala verksamhet till en global kontext och tydliggöra hur man som företag bidrar till det globala arbetet.

Hållbar sjukvård finns bland annat representerat i mål 3, Hälsa och välbefinnande. Fokus är att god hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och bidra till samhällets utveckling. Människors hälsa påverkas av ekonomiska, ekologiska och sociala faktorer. Mål 3 inkluderar alla dessa dimensioner samt riktas till människor i alla åldrar.

FÖLJA ELLER LEDA?

När det gäller hållbarhet finns två utmärkande strategier; proaktiv eller reaktiv. Att reaktivt följa lagstiftning, ändra produkten och skaffa certifieringar, är ett så kallat reaktivt arbetssätt. Med detta arbetssätt riskerar hållbarhetsarbetet att bli mer av en börda. Att vara proaktiv och se kommande krav, implementera förbättringar tidigt, att kanske till och med utveckla egna smarta lösningar och metoder inom hållbarhet kan istället skapa marknadsfördelar och skapa en standard som andra företag måste förhålla sig till.

KAPITEL 2

NÅGRA REGLER OCH RIKTLINJER ATT KÄNNA TILL

För alla verksamheter finns en rad lagar och regler att förhålla sig till och att följa bindande krav är grunden i allt hållbarhetsarbete. Miljöbalken utgör ramverket för svensk miljölagstiftning och gäller alla verksamheter. Miljölagstiftningen i Sverige inkluderar lagar, förordningar och föreskrifter från statliga myndigheter. Dessutom berörs vi av EU-lagstiftning, inte minst på kemikalieområdet. I detta avsnitt redogörs för exempel på miljölagstiftning som är bra att känna till för företag som arbetar med medicinteknisk utrustning eller läkemedel. Här ges även exempel på andra krav som företag kan komma att beröras av, till exempel hållbarhetskriterier inom offentlig upphandling. Ytterligare relevant lagstiftning inom hållbarhetsområdet återfinns under andra avsnitt i vägledningen.

MEDICINTEKNISK UTRUSTNING

För medicinteknik finns lagstiftning som ska säkerställa att produkter som släpps ut på marknaden är säkra och lämpliga för sitt ändamål. I Sverige har lagstiftningen tidigare grundats på tre EU-direktiv men den 26 maj 2017 trädde två nya EU-förordningar i kraft, en om medicintekniska produkter (MDR) och en om medicintekniska produkter för in vitro-diagnostik (IVDR). De nya EU-förordningarna gäller för tillverkare, distributörer och importörer, vilket bland annat innebär att tillverkare ska klassificera medicinska och medicintekniska produkter enligt

riskklasser. Detta medför högre krav på kvalitetsledning och dokumentation än tidigare. Utöver EU-lagstiftning finns även svenska lagar och föreskrifter som berör medicintekniska produkter. De nya förordningarna kommer att gälla parallellt med den tidigare lagstiftningen till och med 26 maj 2020 (MDR) respektive 26 maj 2022 (IVDR). Därefter gäller endast de nya förordningarna.

Medicintekniska produkter ska CE-märkas, vilket innebär en garanti för att produkter lever upp till de säkerhets-, miljöskydds- och hälsokrav som ställs på produkten i gällande EU-lagstiftning.

Exempel på miljölagstiftning som kan vara tillämplig för medicintekniska produkter

- **RoHS-direktivet (Restriction of the use of certain Hazardous Substances in electrical and electronic equipment)**

Detta EU-direktiv syftar till att ersätta och begränsa farliga kemiska ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning. Direktivet är infört i svensk lagstiftning genom förordningen om farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning, samt Kemikalieinspektionens föreskrifter om kemiska produkter och biotekniska organismer. I RoHS-direktivet finns gränsvärden för vissa farliga ämnen som kvicksilver, kadmium, bly, sexvärt krom och flamskyddsmedlen PBB och PBDE. Fyra ftalater, DEHP, BBP, DBP och DIBP, som bland annat används som mjukgörare i plastdetaljer, har lagts till i förteckningen. För medicinteknisk utrustning tillåts anpassning till direktivet fram till den 22 juli 2021.

Aktiva medicintekniska produkter för implantation är undantagna bestämmelserna i detta direktiv då dessa produkter regleras i andra bestämmelser om medicintekniska produkter.

En medicinteknisk produkt som också är en elektrisk produkt måste uppfylla samtliga produktkrav som finns i EU:s regelverk.

- **Reach-förordningen (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals)**

Reach-förordningen är en EU-förordning som gäller för tillverkare, importörer och distributörer av kemiska produkter. Reach innehåller bestämmelser kring registrering av ämnen, förbud eller andra restriktioner av ämnen, krav på tillstånd för särskilt farliga ämnen samt regler om informationsplikt. På den så kallade kandidatförteckningen återfinns ämnen som kan komma att bli tillståndspliktiga eller få ett begränsningsvärde. Innehåller era produkter mer än 0,1 viktprocent av ett ämne på kandidatförteckningen kan ni omfattas av bland annat informationsplikt och krav på rapportering.

För tillståndspliktiga ämnen som används i vissa typer av medicintekniska produkter krävs inte tillstånd enligt Reach eftersom dessa redan regleras i annan lagstiftning om medicinteknik.

- **CLP-förordningen (Classification, Labelling and Packaging)**

CLP-förordningen är en EU-förordning som innehåller regler för att klassificera, märka och förpacka kemiska produkter. Den som släpper ut kemiska produkter på marknaden behöver beakta dessa regler.

- **POPs-förordningen (Persistent Organic Pollutants)**

POPs-förordningen är en EU-förordning som förbjuder eller begränsar tillverkning och användning av ämnen med särskilt allvarliga hälso- och miljöfarliga egenskaper. Långlivade organiska föroreningar är miljögifter som är farliga i låga koncentrationer, till exempel DDT och flamskyddsmedel. Flamskyddsmedel kan exempelvis förekomma i medicintekniska produkter.

Förordningar om producentansvar

Producenter av vissa produktgrupper har ett ansvar att säkerställa omhändertagandet av produkterna i avfallsfasen. Några produktgrupper som omfattas är elektriska och elektroniska produkter, batterier, förpackningar, returpapper, läkemedel samt radioaktiva produkter och herrelösa strålkällor. I svensk lagstiftning finns flera förordningar som reglerar producentansvaret. Implantat och produkter som förväntas bli infekterade/kontaminerade är undantagna från producentansvaret.

Gör så här:

- Kartlägg vilken lagstiftning som är tillämplig för er verksamhet. Vilken lagstiftning som är relevant beror bland annat på vilken lösning ni levererar och om ni har tillverkning själva.
- Ställ krav på leverantörer gällande innehåll av kemiska ämnen i produkterna, och att de informerar er om varorna innehåller över 0,1 viktprocent av ett ämne på kandidatförteckningen. Se även *Uppförandekod för leverantörer* s.15.
- Följ upp de krav som ställs genom leverantörsutvärdering och eventuella tester av produkter för att säkerställa att de inte innehåller otillåtna ämnen. Se även *Strategiskt hållbarhetsarbete* s.13.
- Bevaka ny lagstiftning och säkerställ att ni har rutiner för hur nya eller ändrade regler ska implementeras i er verksamhet.

Läs mer: nordicshc.org/referenser

LÄKEMEDEL

Lagstiftningen för läkemedel omfattar dels förordningar och direktiv på EU-nivå och dels svenska lagar, förordningar och föreskrifter. En stor del av lagstiftningen regleras på EU-nivå och är därmed gemensam för hela EU.

Exempel på miljölagstiftning som kan vara tillämplig för läkemedel

När det gäller godkännande av läkemedel ställs inga miljökrav på tillverkningen. Däremot finns det krav på miljöriskbedömningar där potentiella miljöeffekter från läkemedelsprodukten ska dokumenteras. Vissa miljöproblem kan härledas till antibiotika, cytostatika och hormonstörande ämnen. Även om tillverkningen inte beaktas i godkännandeprocessen kan verksamheter som tillverkar läkemedel omfattas av tillståndsplikt enligt miljöbalken, där tillståndet kan förenas med villkor kring vad som släpps ut från anläggningarna i Sverige. I dessa fall anges inga enskilda läkemedelssubstanser.

I EU:s ramdirektiv för vatten listas prioriterade ämnen med signifikanta risker för vattenmiljön.

VAD KRÄVER SVENSK OFFENTLIG UPPHANDLING?

Upphandlingsmyndigheten finns som stöd för upphandlande myndigheter och strävar efter att främja hållbara, innovativa och effektiva upphandlingar. De tillhandahåller kriterier som myndigheter kan använda sig av när de utformar sina upphandlingsunderlag. Genom att ställa krav både på arbetsätt och produktprestanda med avseende på hållbarhet kan offentlig upphandling vara en drivkraft för hållbarhetsarbetet i många företag. Arbetet som skett i Sverige har skapat intresse i övriga nordiska länder som i vissa fall helt har kopierat svenska

upphandlingskriterier. Det innebär att om man uppfyller krav i Sverige, kan man många gånger även göra det på övriga nordiska marknader.

Upphandlingskriterier från Upphandlingsmyndigheten

Kriterierna utformade av Upphandlingsmyndigheten består av både miljökrav och sociala krav, och finns framtagna för ett tiotal produktområden som omfattar 100-tals produkter. Kraven finns i olika nivåer (bas, avancerad och spjutspets) och är frivilliga att använda. Det finns dessutom förslag på tillhörande verifikat, motiv och bakgrundsinformation.

Bland produktområden med särskilda kriterier återfinns sjukvård och omsorg, med produktgrupperna läkemedel, medicintekniska förbrukningsartiklar, medicinteknisk utrustning, tvätt- och textilservice samt engångstextilier för sjukvården.

Som life science-företag kan man vara proaktiv och ta del av möjliga hållbarhetskriterier för sin produkt och göra en utvärdering av hur man uppfyller de krav som ställs. Extra värdefullt kan detta vara i produktutvecklingsprocessen då man har större frihetsgrad vad gäller val av material och utformning av produkt.

Nationella kansliet för hållbar upphandling och riskområden

Det Nationella kansliet för hållbar upphandling är ett gemensamt initiativ från samtliga regioner och landsting. Man har identifierat åtta riskområden där krav och uppföljning prioriteras. Dessa riskområden inkluderar både läkemedel och medicintekniska produkter.

Landstingens uppförandekod för leverantörer

Som leverantör till vården är det även bra känna till den uppförandekod för leverantörer som tagits fram av det Nationella kansliet för hållbar upphandling och som används av Sveriges

alla regioner och landsting. Uppförandekoden delas in i fyra huvudområden: mänskliga rättigheter, arbetsrätt, miljö och antikorrruption. Enligt denna kod ska leverantören ha rutiner som syftar till att de varor eller tjänster som levereras är framställda under förhållanden som är förenliga med kraven. Kraven följs upp genom olika typer av revisioner.

Gör så här:

- Gå igenom Upphandlingsmyndighetens kriterier och kontrollera så att relevanta kriterier uppfylls.
- Gå igenom kraven i Landstingens gemensamma uppförandekod. Undersök vilka ni berörs av och hur dessa efterlevs idag.
- Ställ motsvarande krav på era underleverantörer.
- Gör riskvärdering av underleverantörerna. Vilka har störst risk att bryta mot koden? Bestäm hur underleverantörerna ska kontrolleras. Räcker en självutvärdering av hur de anser sig följa kraven eller krävs en revision på plats? Se även *Strategiskt hållbarhetsarbete* s.13 och *Produktion och riskområden* s.33.

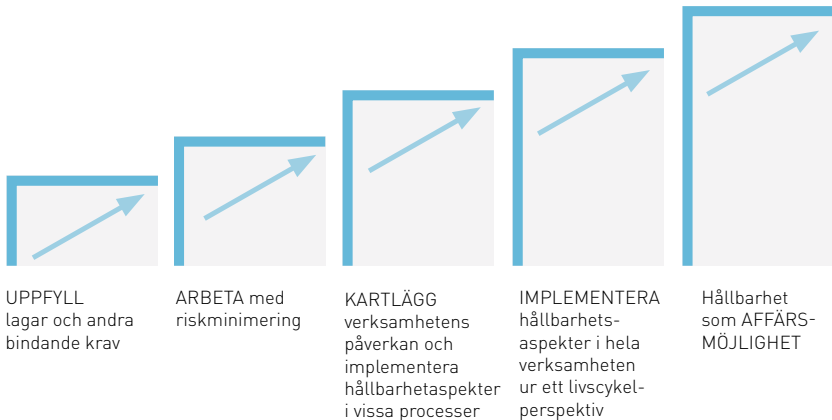
Läs mer: nordicshc.org/referenser

KAPITEL 3

STRATEGISKT HÅLLBARHETSARBETE - EN DEL AV AFFÄRSSTRATEGIN

Hållbarhetsområdet är stort och omfattande. Det kan därför kännas övermäktigt att ta sig an uppgiften att bli ett hållbart företag. Var ska man börja? Hur går man till väga? Svaret är att varje företag helt enkelt behöver ta reda på vilken påverkan man har på sin omvärld och vilka delar av denna påverkan som är möjliga att arbeta med.

Olika organisationer har kommit olika långt i sitt hållbarhetsarbete. Figur 1 visar hur en detta arbete kan utvecklas över tid, från att fokusera på lagefterlevnad och riskminimering till att arbeta mer proaktivt och se hållbarhetsfrågor som en affärsmöjlighet.

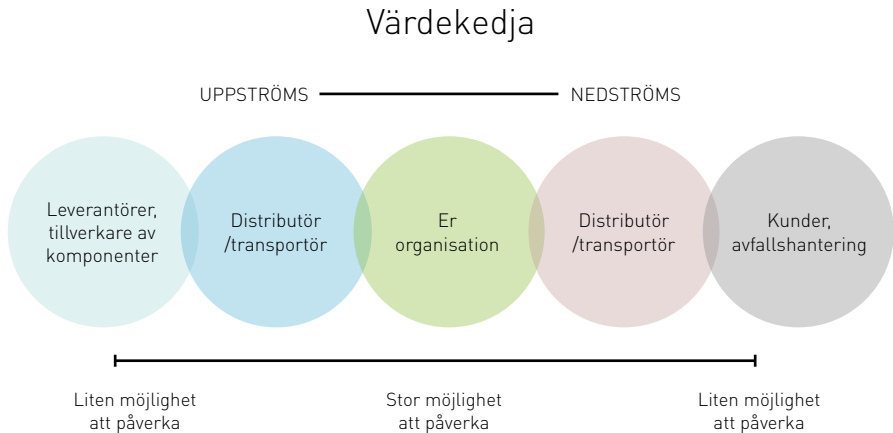

FIGUR 1. Hållbarhetstrappan.

Delvis baserad på modeller från The New Division (2019) och Tillväxtverket (2016).

KARTLÄGGA LEVERANTÖRSKEDJAN

Få verksamheter har kontroll över hela sin värdekedja uppströms och nedströms, och det är därför viktigt att tänka på hur avgränsningen ser ut för företagets hållbarhetsarbete (se figur 2). För de flesta verksamheter begränsar sig denna kontroll till ett par steg ned i leverantörs- och underleverantörsled. Ansvaret kan sägas sträcka sig så långt som man har möjlighet att styra eller kontrollera. För att mäta med att undersöka hur påverkan ser ut så långt ned som råvaruframställningen krävs ofta att ens verksamhet är av betydande storlek. Alla företag kan dock göra en kartläggning av sin leverantörskedja i den utsträckning man förmår. Utifrån denna kan sedan en riskbedömning göras av de leverantörer man främst tror brister i hållbarhetsarbetet.

FIGUR 2. Exempel på ett företags värdekedja.

UPPFÖRANDEKOD FÖR LEVERANTÖRER

Att upprätta en uppförandekod för leverantörer och underleverantörer är för många ett bra sätt att ta ansvar i värde- och leverantörskedjan. En uppförandekod beskriver de områden man vill att leverantörerna ska ta ansvar för, till exempel arbetsförhållanden, miljö och mänskliga rättigheter. Regelverk som FN:s deklARATION om de mänskliga rättigheterna, ILO-konventionerna, Reach-förordningen med mera, kan användas i en uppförandekod. Leverantören ska skriva under koden för att bekräfta att de är medvetna om och följer de krav som ställs. Det är sedan viktigt att följa upp efterlevnaden av uppförandekoden, speciellt om leverantören befinner sig i ett riskland. För en liten verksamhet kan det vara för resurskrävande att genomföra revisioner på plats. Då kan man ta hjälp av någon organisation som arbetar med och samlar på resultat från olika uppföljningar. Se även *Mänskliga rättigheter* s.31 och *Produktion och riskområden* s.33.

INTRESSENTDIALOG

Ett nyckelbegrepp när man pratar om hållbart företagande är intressentdialog. Alla företag har en mängd intressenter att förhålla sig till och deras åsikter kan vara av stor betydelse när det handlar om att välja och prioritera hållbarhetsaspekter att arbeta med. De viktigaste intressenterna är nyckelintressenterna, det vill säga de intressentgrupper som både har stor påverkan och stort intresse i verksamhetens framgång eller misslyckande. För att komma igång med intressentdialogen behöver man identifiera lämpliga kommunikationskanaler. Hur kommunicerar man enklast med sina nyckelintressenter? Hur man gör i praktiken kommer att skilja sig mellan olika intressentgrupper och kan handla om alltifrån dialog på sociala medier till personliga möten.

VÄSENTLIGHETSANALYS

Ett strukturerat sätt att ta del av intressenternas synpunkter på företagets hållbarhetsarbete är att genomföra en väsentlighetsanalys. En väsentlighetsanalys kan vara en enkät som beskriver relevanta hållbarhetsområden, till exempel utifrån de sju huvudområdena (miljö, mänskliga rättigheter, konsumentfrågor, samhällsengagemang och utveckling, goda verksamhetsmetoder och arbetsförhållanden) som beskrivs i ISO 26000, en vägledande standard för socialt ansvarstagande. Därefter får intressenterna vika dessa områden som mer, eller mindre viktiga att arbeta med. De områden som intressenterna rankar som mest betydelsefulla väljer man att fokusera på i sitt framtida arbete.

RISK- OCH MÖJLIGHETSANALYS

Det kan även vara lämpligt att genomföra en risk- och möjlighetsanalys av företagets hållbarhetsaspekter. En sådan analys kan inkludera frågor som; Vilka områden har vi god kontroll över idag? För vilka hållbarhetsaspekter saknar vi styrning och riskerar lagbrott eller goodwill-förluster? Vilka hållbarhetsaspekter kan påverkas snabbt av förändringar i omvärlden och hur hanterar vi risker kopplade till dessa? Man kan också vända på frågeställningen och försöka ringa in de möjligheter som kan skapas genom hållbarhetsarbetet.

HÅLLBARHET I AFFÄRSSTRATEGIN

För att arbetet ska bli framgångsrikt är det viktigt att hållbarhet blir en naturlig del av verksamhetsstyrningen, lika självklar som ekonomistyrningen. Ett strategiskt angreppssätt med mål och handlingsplaner kopplade till kärnverksamheten ger ett driv i arbetet. Det är viktigt att hållbarhetsarbetet är värdeskapande för företaget och nära kopplat till affärsstrategin. Se även *Ledningssystem* s.18.

Gör så här:

- Kartlägg verksamhetens leverantörskedja.
- Gör en tydlig avgränsning av verksamhetens hållbarhetsarbete i värdekedjan.
- Upprätta och följ upp en uppförandekod för leverantörer.
- Identifiera verksamhetens nyckelintressenter.
- Inled en intressentdialog med nyckelintressenter.
- Genomför en väsentlighetsanalys.
- Genomför en risk- och möjlighetsanalys.
- Sätt mål och handlingsplaner.
- Koppla arbetet till affärsstrategin.

Läs mer:

nordicshc.org/referenser

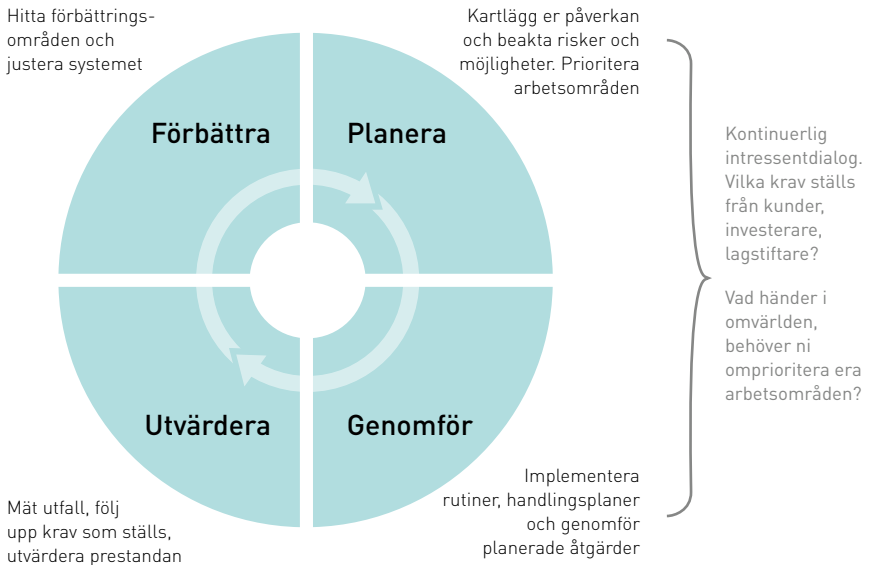
LEDNINGSSYSTEM FÖR ATT UNDERLÄTTA ARBETET

För att driva hållbarhetsfrågan framåt krävs ett strukturerat arbetssätt. I en verksamhet pågår hela tiden en mängd aktiviteter där hållbarhet kan vara en dimension man behöver ta hänsyn till, som till exempel i produktutveckling, vid leverantörsbedömningar, inköp och transportval. Att ha rutiner för dessa aktiviteter säkerställer att ingen viktig fråga glöms och att det finns ett tydligt fördelat ansvar.

Standarder för ledningssystem

Ett ledningssystem ska leda till ständig förbättring och är ett ramverk för de rutiner, instruktioner, mål och handlingsplaner som behöver finnas i hållbarhetsarbetet. Många verksamheter väljer att certifiera sig enligt standarder som ISO 14001 för miljöledning, ISO 9001 för kvalitetsledning, ISO 13485 för kvalitetsledning för medicinteknisk utrustning, eller ISO 45001 för systematiskt arbetsmiljöarbete. Det är möjligt att ha ett fullgott ledningssystem utan att vara certifierad. Dock kan det ofta vara ett krav eller i alla fall en fördel vid upphandling att kunna visa på att verksamheten är certifierad.

I ett ledningssystem finns återkommande kontroller av att arbetet går åt rätt håll. Man brukar prata om PDCA-cykeln, som står för Plan Do Check Act (planera, genomföra, kontrollera, agera) (se figur 3). Det innebär i korthet att man med jämna mellanrum genomför en kontroll av att rutiner följs och är relevanta, att mål uppfylls och att arbetet ligger i linje med verksamhetens strategi.

FIGUR 3. Ständigt förbättringsarbete. Baserad på modell i ISO 14001:2015.

Nulägesanalys

Man inleder vanligtvis arbetet med att ta reda på hur verksamhetens påverkan ser ut. Denna nulägesanalys utmynnar i ett antal hållbarhetsaspekter varav några har betydande påverkan. De betydande aspekterna behöver styras på något sätt, det vill säga det behöver finnas rutiner eller instruktioner för hur de ska hanteras. För att ledningssystemet ska vara ett bra stöd i verksamheten är det viktigt att det är enkelt, tydligt och helst integrerat, så att man inte skiljer på olika områden som miljö, kvalitet, och arbetsmiljö utan att dessa på ett naturligt sätt samspelar i andra rutiner och instruktioner. För att driva arbetet framåt mot ständiga förbättringar så behöver mål sättas. Dessa ska gärna ligga i linje med affärsstrategin.

ISO 13485

ISO 13485 är kvalitetsledningssystem för medicinteknisk utrustning. Denna standard är baserad på kvalitetsstandarderna ISO 9001 men har högre krav på formell dokumentation och specifika krav på produktsäkerhet. Standarden är tillämplig på alla organisationer som tillhandahåller medicintekniska produkter, oberoende av organisationstyp och storlek. Den omfattar alla centrala inslag som ett kvalitetsledningssystem ska innehålla enligt ISO 9001, samtidigt som kraven är särskilt anpassade efter regelverket för medicintekniska produkter. Vissa krav i ISO 9001 är dock inte förenliga med regelverket för medicintekniska produkter och har därför utelämnats.

ISO 14001

Siktas man på att bli miljöcertifierad enligt standarden ISO 14001 inleds vanligtvis arbetet med en miljöutredning. Det innebär att aktiviteter, processer och material uppströms och nedströms i värdekedjan kartläggs med syfte att bedöma verksamhetens miljöpåverkan. Exempel på områden att utreda är transporter, avfall, kemikalier, inköp, leverantörer, råmaterial, med mera. Om möjligt bör man kvantifiera den miljöpåverkan som uppstår i dessa områden, till exempel som mängd CO₂-utsläpp.

När kartläggningen av miljöpåverkan är klar görs en bedömning av vilka områden som är mest väsentliga att fokusera på i det fortsatta miljöarbetet. Detta arbete kan bestå i att ta fram rutiner och instruktioner för vissa aktiviteter för att minska utsläpp. Det kan också bestå i att mäta och följa upp processer eller sätta upp mål och handlingsplaner för en mer hållbar verksamhet.

ISO 26000

Vägledningen för socialt ansvarstagande, ISO 26000, är en handbok för verksamheter som vill fördjupa sitt hållbarhetsarbete. I ISO 26000 beskrivs viktiga principer för hållbart företagande samt vilka områden man som verksamhet kan fokusera sitt hållbarhetsarbete

på. De områden som tas upp är: verksamhetsstyrning, de mänskliga rättigheterna, arbetsförhållanden, miljö, goda verksamhetsmetoder, konsumentfrågor samt samhällsengagemang och utveckling. Det är inte möjligt att certifiera sig mot ISO 26000.

ISO 45001

ISO 45001 är en ledningssystemstandard för arbetsmiljö. Även här är det ständiga förbättringsarbetet i fokus och standarden berör frågor som till exempel säkerhet, psykosocial arbetsmiljö, ledningens engagemang och medarbetarnas delaktighet. Se även *Arbetsmiljö* s.40.

Gör så här:

- Ta reda på nuläget. Vilken påverkan har verksamheten?
- Ta fram rutiner för aktiviteter som kan ha betydande påverkan.
- Sätt mål och ta fram handlingsplaner i linje med affärsstrategin.
- Följ upp arbetet.

Läs mer:

nordicshc.org/referenser

KAPITEL 4

NÅGRA CENTRALA MILJÖFRÅGOR

Miljöfrågan har aldrig varit viktigare eller mer aktuell än nu. Som verksamhet har man ett ansvar att identifiera sin påverkan och arbeta för att minimera denna. Några av de viktigaste områdena beskrivs i korthet nedan. Se även *Ledningssystem* s.18 och *Strategiskt hållbarhetsarbete* s.13.

RESURSEFFEKTIVITET

Miljöarbete och resurseffektivitet som leder till kostnadsbesparingar går ofta hand i hand. Genom att minska mängden spill av material vid produktionen kan betydande besparingar göras. Det finns även möjligheter att spara in på mängden material i en tillverkad vara, utan att förändra varans egenskaper. Resurseffektivitet kan inkludera att minska mängden kemikalier som används i produktionen, eller att cirkulera processvatten och kemikalier för en effektivare användning. Att sänka energi - eller vattenförbrukningen hos sin produkt, i en tillverkningsprocess eller i de lokaler där produktionen sker, kan leda till både miljömässiga och ekonomiska vinster.

KEMIKALIER

Kemikalier som stör de naturliga systemen och kretsloppen utgör en stor miljö- och hälsorisk i världen idag. Stora mängder kemikalier används vid framställning av olika produkter och resterna av dessa hanteras inte alltid på ett säkert och hållbart sätt. Detta bidrar till att miljö- och hälsoskadliga kemikalier sprids på ett sätt som vi inte kan överblicka eller se de långsiktiga konsekvenserna av.

Som verksamhet bör man noga överväga vilka kemikalier som ska användas och så långt som möjligt försöka undvika miljö- och hälsoskadliga alternativ enligt produktvalsprincipen i Miljöbalken. Flera regioner och landsting har även kemikalieutbytesplaner som beskriver vilka kemikalier som är förbjudna, eller som i största möjliga mån ska fasas ut.

De kemikalier som används i verksamheten ska dokumenteras och riskbedömas. Det är också viktigt att information om egenskaper och farlighet förmedlas till de som praktiskt hanterar dem. Skyddsutrustning kan behövas vid hantering och de miljömässiga riskerna vid ett utsläpp behöver minimeras. En viktig del i arbetet är att ha goda inköpsrutiner. Ansvaret för inköp bör ligga på ett fåtal personer med kompetens på området. En bedömning av varje ny kemikalie bör göras ur miljö- och arbetsmiljöperspektiv innan inköp.

Det finns ett omfattande regelverk som styr hantering, användning och märkning av kemikalier. Av dessa kan Reach, CLP-förordningarna, samt RoHS-direktivet nämnas. Se även *Regler och riktlinjer s.6.*

AVFALL

Avfall innebär både en kostnad och en påverkan för miljön. Alla verksamheter bör därför sträva efter att minimera det avfall som genereras. Den del av avfallet som klassificeras som farligt avfall ska hanteras med extra försiktighet och får inte blandas med andra avfallskategorier. Exempel på farligt avfall är överblivna kemikalier, elektronik eller batterier.

Som verksamhetsutövare behöver man dokumentera den mängd farligt avfall som skickas iväg i olika kategorier. Utöver detta är det viktigt att ha kontroll på att den som transporterar samt tar emot avfallet har de tillstånd som krävs. Det kan vara väl värt att undersöka var avfallet uppstår och om det finns möjligheter att reducera detta.

Sjukvårdsverksamheter har ofta egna avfallsplaner med regler kring hur avfallet ska sorteras och minimeras.

TRANSPORTER

Varor transporteras över hela jorden och bidrar på ett betydande sätt till klimatförändringarna. Vilken typ av transportmedel som väljs har stor inverkan på den miljöpåverkan som uppstår. Tågtransporter är att föredra, speciellt i Sverige där mycket el produceras från vattenkraft. Flygtransporter är det alternativ som innebär störst negativ miljöpåverkan. Flyg bör därför endast användas när alla andra alternativ är uttömda. Välj också om möjligt material och produkter som inte har så lång transportväg. Se även över om krav kan ställas på transportörer vad gäller val av drivmedel.

Utöver transporter av produkter och material kan man även se över de tjänsteresor som genomförs i verksamheten. Tågresor är att föredra framför inrikesflyg, och om möjligt kan vissa möten genomföras digitalt. Har man tjänstebilar så kan det vara relevant att ställa krav på miljöprestandan på dessa. En resepolicy och/ eller tjänstebilpolicy kan vara ett stöd i arbetet för mer hållbara transporter.

VATTEN

Vatten är en förutsättning för allt liv och en viktig resurs i industriell produktion. I Sverige har vi inte upplevt vatten som en begränsad resurs förrän på senare år, då diskussionen om låga grundvattennivåer och dess koppling till klimatförändringar blivit mer frekvent.

Det är noga reglerat vad som får släppas ut i det kommunala avloppsnätet samt direkt i vattendrag nära en verksamhet. Det krävs också tillstånd för att få släppa ut processavloppsvatten och annan typ av industriellt avloppsvatten. Gränsvärden för utsläpp av ämnen finns angivna i bland annat lokala föreskrifter.

Vattenförbrukning och utsläpp av diverse föroreningar till vatten är en stor fråga i länder där många life science-företag har sina underleverantörer. Exempel på sådana länder är Indien, Pakistan, Kina och Malaysia. Det finns en betydande problematik kring läkemedelstillverkningen i framförallt Indien, där stora mängder antibiotika släpps ut i miljön från produktionsanläggningar vilket bidrar till en ökning och spridning av antibiotikaresistens. Det är viktigt att som företag ha denna problematik i åtanke och ställa krav på miljösäker hantering av vatten hos leverantörer och underleverantörer.

ENERGI

Att minska energiförbrukningen är både lönsamt ur ett ekonomiskt perspektiv och positivt ur ett miljöperspektiv. Investeringar som minskar energiförbrukningen i verksamheten är ofta lönsamma även på kort sikt. Det är också viktigt att den energi som används kommer från förnybara källor. Som tillverkare kan man även arbeta för att ta fram produkter som drar mindre el. I takt med att sjukvården sänkt sin totala energiförbrukning samtidigt som mängden medicinteknisk utrustning ökar har detta blivit en viktigare fråga. Medicinteknisk utrustning står idag för en betydande del av sjukvården energikonsumtion och många åtgärder genomförs för att sänka den. Frågor som diskuteras är bland annat krav på energieffektivitet, att kunna mäta och kanske till och med kunna leverera mätdata digitalt i realtid. Kriterier för energikonsumtion och energistandardisering för vissa kategorier inom medicinteknik har tagits fram av bland annat Upphandlingsmyndigheten. Se även *Resurseffektivitet* s.22.

KAPITEL 5

PRODUKTUTVECKLING OCH DESIGN MED HÅLLBARHET I FOKUS

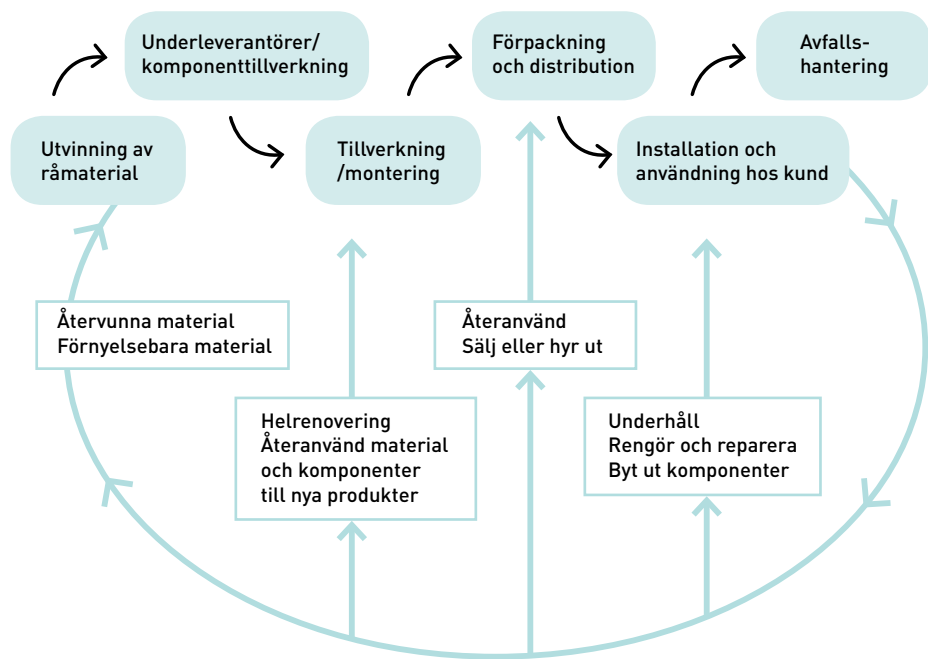
Att använda material på ett mer effektivt sätt kan bidra till att minska miljöpåverkan från verksamheten. Det kan också leda till kostnadsbesparingar och affärsmöjligheter. Utöver materialanvändning i produkter kan besparingar även ske genom att se över förpackningar och tillverknings sätt. För aktörer inom hälso- och sjukvården finns det vissa särskilda aspekter att ta hänsyn till såsom patientsäkerhet, hygienkrav och smittrisker. När det gäller medicintekniska produkter finns krav på processer för användbarhet, riskhantering och produktutveckling.

Att beakta hållbarhetsaspekter redan i design- och utvecklingsfasen är en hjälp i arbetet att möta kommande miljökrav, både när det gäller till exempel kemikalier men också för att hjälpa kunder att förbättra sin miljöprestanda genom mer energieffektiva och vattensnåla produkter. Se även *Resurseffektivitet* s. 22.

SKAPA CIRKULÄRA FLÖDEN

Inom cirkulär ekonomi arbetar man bland annat med att försöka fördröja eller sluta materialcykler. The Ellen MacArthur Foundation beskriver arbetet med att skapa mer hållbara affärsmodeller utifrån tre principer: att designa bort avfall och föroreningar, behålla material och produkter i bruk så länge som möjligt, samt att regenerera naturliga system.

FIGUR 4 visar en produkts livscykel och ger exempel på hur man kan skapa mer cirkulära flöden av material och produkter. Tanken är att gå från en linjär användning av resurser till en cirkulär ekonomi med en mer effektiv resursanvändning. Detta kan uppnås genom att minska miljöpåverkan vid tillverkning, minska behovet av fossil energi, designa produkten så att den håller längre/kan återanvändas/reparerera/återvinnas, eller erbjuda tjänster istället för produkter. Genom att kartlägga vilka delar av livscykeln som ger upphov till störst miljöpåverkan kan man även identifiera de områden som är mest väsentliga att arbeta med.

FIGUR 4. Exempel på linjära och cirkulära flöden av material och produkter.

Renovering och återtillverkning (re-processing) av medicinteknisk utrustning

Det finns särskilda regelverk kring renovering och återanvändning av medicintekniska produkter som måste beaktas vid implementering av cirkulära lösningar. Den internationella organisationen för standardisering inom el och elektronik IEC, har antagit ett antal standarder som behandlar just renovering och återtillverkning. Det finns även en standard för tillförlitlighet hos produkter som innehåller återanvända komponenter. Syftet med dessa standarder är att säkerställa att säkerheten och kvaliteten behålls. De kan beröra reparation av en befintlig produkt, eller användning av återanvända komponenter i en ny. Om en utrustning helrenoveras ses den som ny (den som renoverarar övertar det legala tillverkaransvaret) och måste CE-märkas innan den släpps ut på marknaden. I Sverige anses en produkt vara helrenoverad när den återställts på ett sätt som är i strid med den ursprungliga tillverkarens anvisningar. Flera standarder inom området finns tillgängliga på marknaden.

MATERIALVAL

Valet av material i en produkt är av stor betydelse ur ett hållbarhetsperspektiv. Materialvalet har i slutändan inverkan på parametrar som livslängd, hållbarhetsrisker i leverantörskedjan beroende på var materialet kommer ifrån och dess sammansättning.

Plast är ett material som förekommer i stor utsträckning inom life science-industrin i allt från medicintekniska produkter till förpackningsmaterial till läkemedel. Beroende på typ av plast och ingående material kan påverkan se mycket olika ut. Ett exempel är plasten PVC som länge varit ett vanligt förekommande material i en mängd produkter inom vården men som på senare år fasats ut från många applikationer. PVC är i grunden en styv plast och används till ett stort antal produkter. Tillsätts mjukgörare till plasten får

den helt andra egenskaper som gör den lämplig som material i slangar och i stomi- och blodpåsar där den fortfarande används, trots att alternativ idag finns. En av de mest uppmärksammade mjukgörarna är DEHP, (di(etylhexyl)ftalat) som är giftigt och reproduktionsstörande. Har man plast i sina produkter kan det vara bra att se över vilka plaster som används och om det går att använda mer miljövänliga alternativ.

Gör så här:

- Kartlägg er verksamhet och identifiera vilka områden ni bör fokusera på för att skapa mer cirkulära flöden av material och produkter. Det kan till exempel handla om val av material (återvunnet, förnybart, mindre mängd), att designa produkten så att den ger upphov till lägre miljöpåverkan (mer energieffektiv, går att återanvända, reparera eller återvinna), se över förpackningslösningar (använda förnybart material, använda mindre material), se över transporter (logistik, val av drivmedel), eller att informera kunder om hur produkten ska användas och tas omhand.

Läs mer: nordicshc.org/referenser

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

De tre pelarna i FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter är:

1. Statens skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna.
2. Företags ansvar att respektera de mänskliga rättigheterna, vilket innebär att deras verksamhet inte ska bidra till kränkningar av mänskliga rättigheter och att företagen ska agera för att förhindra sådana.
3. Möjlighet att få sin sak prövad om rättigheterna inte respekteras.

De vägledande principerna är icke juridiskt bindande riktlinjer som gäller för alla stater och företag. Principerna förklarar betydelsen av existerande åtaganden för stater och vad dessa kan betyda för företag. Handel och hållbart företagande kan på olika sätt påverka människorättssituationen i andra länder där det finns brister i respekten för demokrati och mänskliga rättigheter.

Detta område är starkt kopplat till (och en del av) kartläggning, riskbedömning och uppföljning av leverantörskedjan. Området hanteras oftast genom att mänskliga rättigheter är en del av verksamhetens uppförandekod som ska följas av leverantörer och underleverantörer. Verkar företaget i länder där mänskliga rättigheter kan vara eftersatta bör man fördjupa sitt arbete inom detta område.

Gör så här:

- Upprätta en policy som inkluderar efterlevnad av all tillämplig lagstiftning och respekt för mänskliga rättigheter varhelst de verkar. Denna ska vara förankrad på högsta nivå i verksamheten. En tydlig värdegrund bör genomsyra företagets affärskultur.
- Kartlägg riskerna i värdekedjan (när det gäller anställda, affärspartners, underleverantörer, distributions- och kundled).
- Ha en pågående dialog med viktiga intressenter i värdekedjan.
- Arbeta strategiskt; sätt mål, handlingsplaner och följ upp.
- Ha en transparent kommunikation kring företagets risker och möjligheter vad gäller mänskliga rättigheter.

Läs mer: nordicshc.org/referenser

KAPITEL 7

PRODUKTION OCH RISKOMRÅDEN UR ETT HÅLLBARHETS- PERSPEKTIV

Vid tillverkningen av produkter uppstår både miljömässig och social påverkan. Risker kopplade till de övergripande områdena miljö, arbetsvillkor, mänskliga rättigheter och antikorrupktion kan skilja sig åt beroende på vilka material som används i produkterna och var tillverkningen sker (se s.36). Att kartlägga leverantörskedjan är ett sätt att minska påverkan och möta de krav som ställs från kunder och intressenter. Se även *Strategiskt hållbarhetsarbete* s.13.

Hur riskerna ser ut kan bero på följande faktorer:

- Vilka typer av material och ämnen som används, se exempel nedan. Elektriska och elektroniska produkter som innehåller många av de ämnen som anges nedan innebär en större risk för påverkan.
- Om produkten innehåller många komponenter, vilket innebär en mer komplicerad leverantörskedja.
- Var produktionen sker.
- Hur stor kontroll verksamheten har över produktionen, och möjlighet att spåra komponenter.

RISKLÄNDER

I vissa länder finns större risker för brott mot mänskliga rättigheter och även arbetsätt som kan leda till betydande miljö- och social påverkan. Det finns flera listor och initiativ som rankar länder ur olika hållbarhetsperspektiv. Länder kan till exempel rankas utifrån hur demokratiska principer följs, hur man arbetar med miljö eller hur man säkerställer arbetstagares rättigheter. Dessa listor kan användas för att identifiera potentiella risker i leverantörskedjan.

KONFLIKTMINERALER

Medicintekniska produkter innehåller ofta ett antal elektroniska komponenter som kan innehålla konfliktmineraler. En konflikt-resurs (där konfliktmineraler ingår) är en råvara som utvinns i ett konfliktområde. Försäljning finansierar fortsatta strider, eller möjliggör internationell kriminalitet och allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter. Många av dessa mineraler utvinns i Demokratiska republiken Kongo och närliggande länder, där gerillagrupper kontrollerar gruvorna. Olika regelverk, vägledningar och initiativ lyfter dessa frågor, se exempel nedan.

The Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act

Detta är ett amerikanskt lagpaket som ställer krav på att samtliga börsnoterade företag i USA, där konfliktmineraler är "nödvändiga för funktionen eller i produktionen" av produkterna. Från 1 januari 2013 måste börsnoterade företag redovisa ursprunget av alla konfliktmineraler i sin produktion. 2017 antog EU en ny lag om konfliktmineraler och skyldigheter för importörer. Lagen kommer att träda i kraft 2021, och innebär att företag som importerar och förädlar mineraler kommer behöva redovisa vilka gruvor och smältverk mineralerna kommer ifrån.

The OECD Due Diligence Guidance for Responsible Mineral Supply Chains

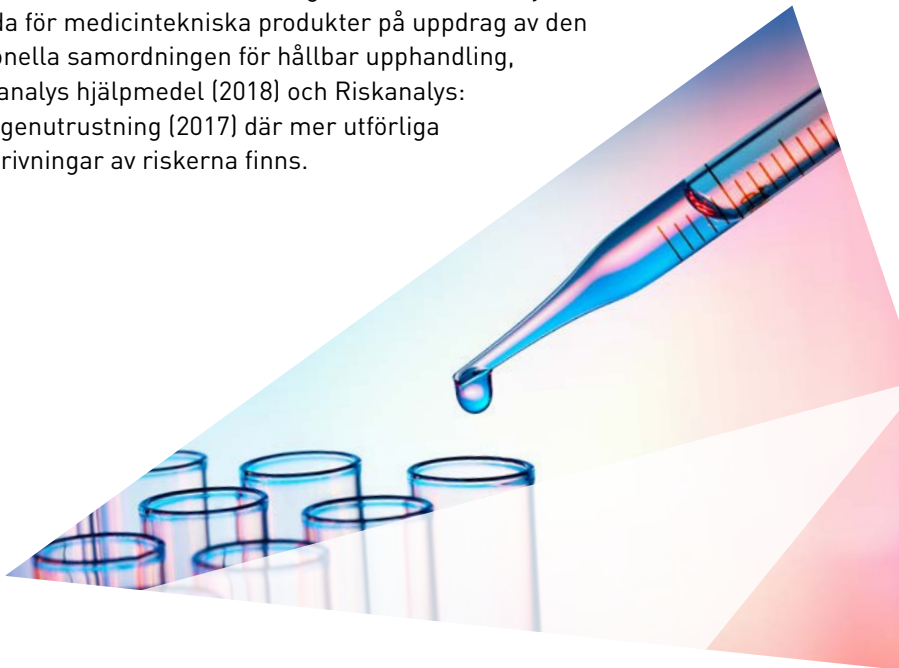
Denna vägledning kan fungera som ett bra stöd i arbetet med att säkerställa mineraler från godkända källor. Angreppssättet följer en liknande modell som övrig uppföljning i leverantörskedjan och inkluderar även att verksamheten har ett välfungerande ledningssystem. Se även *Strategiskt hållbarhetsarbete* s.13.

Responsible Minerals Initiative (RMI)

Detta är ett exempel på initiativ som arbetar med att ta fram gemensamma uppförandekoder, krav och gemensamma revisioner vilket kan underlätta det enskilda företagens arbete.

Risker med olika material

Nedan ges exempel på risker kopplade till utvinning och bearbetning av olika material som är vanliga i medicintekniska produkter (tabell 1). Tabellen utgår från de riskanalyser som är gjorda för medicintekniska produkter på uppdrag av den nationella samordningen för hållbar upphandling, Riskanalys hjälpmedel (2018) och Riskanalys: Röntgenutrustning (2017) där mer utförliga beskrivningar av riskerna finns.

TABELL 1. Risker kopplade till utvinning och bearbetning av olika material.

MATERIAL	TYP AV RISK
Metaller (aluminium, stål, koppar m.m.)	Det kan vara svårt att spåra var materialet kommer ifrån. Påverkan vid utvinning och bearbetning av jungfruligt material kan bland annat utgöras av CO ₂ -utsläpp, energianvändning, avfall, brott mot mänskliga rättigheter och föroreningar vid utvinning av sällsynta jordartsmetaller. Vid återvunnen metall finns risk för föroreningar vid omhändertagandet. Utvinning och bearbetning av tungmetaller som används till bland annat batterier kan innebära både hälso- och miljöpåverkan. Dokumenterade risker till exempel i Kina, Indien och Brasilien.
Kobolt	Används i uppladdningsbara litiumbatterier och kommer från konfliktområden med miljöpåverkan och brott mot mänskliga rättigheter. Dokumenterade risker i Demokratiska Republiken Kongo.
Glimmer	Tillsatsmedel i plast. Kopplat till risker som barnarbete och dåliga arbetsvillkor. Dokumenterade risker i Indien.
Konfliktmineraler (tenn, tantal, wolfram och guld), vanligt i elektronik	Kopplat till utvinning i konfliktområden med kontroll av gruvor där försäljningen finansierar väpnade konflikter. Risk för bland annat föroreningar, barnarbete, dåliga arbetsvillkor och korruption. Dokumenterade risker i Demokratiska Republiken Kongo.
Plast	Miljöpåverkan, till exempel föroreningar, vid utvinning av råolja och bearbetning (tillsatser av kemiska ämnen), risk för brott mot mänskliga rättigheter, felaktig avfallshandling vilket leder till plast i vattendrag och hav. Säkerställ att plaster som är godkända för medicintekniska produkter används. Det finns även krav från landsting om att inte använda ftalater (mjukgörare som används i PVC-plast).
Trä	Risk för illegal avverkning i flera länder, arbetsmiljöproblem, tvångsflyttningar i samband med avverkningar, påverkan på biologisk mångfald, skövling och avskogning (ländrad markanvändning).
Naturgummi	Risk för brott mot mänskliga rättigheter vid utvinning, till exempel barn- och tvångsarbete. Dokumenterade risker i Indonesien, Malaysia, Myanmar, Liberia och Kambodja.
Kemikalieanvändning, övriga miljöaspekter och sociala aspekter vid produktion	Vid produktion och i produkter, säkerställ efterlevnad enligt Reach och RoHS. Tänk även på vatten- och energianvändning, transporter, arbetsmiljö och antikorruption.

Gör så här:

- Kartlägg vilka material verksamheten använder och var produktionen sker, för att bli medvetna om vilka risker som finns med produktionen. Se även *Strategiskt hållbarhetsarbete* s.13.
- Ställ krav på leverantörer.
- Undersök om kraven i den gemensamma uppförandekoden för leverantörer som har antagits av Sveriges samtliga regioner och landsting efterlevs.

Läs mer: nordicshc.org/referenser

KAPITEL 8

ANTI KORRUPTION

Korruption är enligt Transparency Internationals: "att utnyttja sin ställning för att uppnå otillbörlig fördel för egen eller annans vinning". Många förknippar korruption med odemokratiska länder, men korruption förekommer i olika utsträckning i hela världen.

Transparency Internationals har rankat världens länder utifrån en uppfattning av hur mycket korruption det finns i landet, ett så kallat perceptionsindex. Utifrån denna rankning förekommer korruption i störst utsträckning i länder i Afrika, Mellanöstern och Sydamerika. Korruption är ett hot mot demokrati, rättssäkerhet och de mänskliga rättigheterna.

Som företag bör man vara medveten om denna risk, framförallt om man verkar i länder där korruption förekommer i stor utsträckning. En rad åtgärder kan genomföras i en verksamhet för att motverka korruption.

Gör så här:

- Ha en tydlig policy mot korruption som kan inkluderas i den interna uppförandekoden. Stöd finns i Näringslivskoden som Institutet mot mutor tagit fram.
- Inkludera korruption som en faktor när risker och möjligheter på en marknad utvärderas.
- Utbilda medarbetarna i att uppmärksamma korruption och ge dem verktyg för att hantera sådana situationer.
- Anti-korruption bör även vara en del av den externa uppförandekoden och krav bör ställas på att leverantörerna i sin tur ställer krav på underleverantörerna. Se även *Strategiskt hållbarhetsarbete* s.13.
- Ta stöd av olika vägledningsverktyg som GAN Business Anti-Corruption Portal, eller ICC Anti-Corruption Third Party Due Diligence: A Guide for Small and Medium Size Enterprises.
- Samarbeta med NGO:s som Transparency International i högriskländer.

Läs mer: nordicshc.org/referenser

ARBETSMILJÖ

Arbetstagarna är i många fall den främsta tillgången i en verksamhet och en bra arbetsmiljö är en förutsättning för goda prestationer. Genom att erbjuda fördelaktiga arbetsförhållanden och arbetsvillkor blir företaget mer attraktivt. I förlängningen stärks varumärket och konkurrenskraften ökar.

I Sverige har vi en omfattande lagstiftning på området som ställer högre krav än i de flesta andra länder. Detta gör att man som företag bara genom att följa lagstiftningen kommer en bra bit på väg i sitt systematiska arbetsmiljöarbete. De flesta typer av arbeten och arbetsförhållanden som kan förekomma täcks in av Arbetsmiljöverkets detaljerade föreskrifter.

RISKBEDÖMNINGAR

Arbetsmiljöarbetet tar ofta avstamp i riskbedömningar i verksamheten. Detta kan vara bedömningar av allt ifrån fysiska risker som klämskador, giftiga kemikalier, monotona rörelser till mer psykosociala frågor som stress, handlingsutrymme, mobbning med mera. Utifrån en sådan bedömning kan man sedan utforma rutiner, mål och handlingsplaner för ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Ett ledningssystem som ISO 45001 kan vara ett gott stöd för det systematiska arbetsmiljöarbetet. Se även *Ledningssystem* s.18.

SOCIAL ARBETSMILJÖ

Social och organisatorisk arbetsmiljö har blivit en allt viktigare del av arbetsmiljöarbetet. Ingen ska känna sig utlämnad, eller diskriminerad på grund av kön, etnicitet, religiös tillhörighet eller sexuell läggning. Mångfald på arbetsplatsen ska istället ses som en tillgång, speciellt med tanke på dagens globala marknad där det blir mer och mer värdefullt att kunna förstå olika perspektiv.

ARBETSFÖRHÅLLANDEN I LEVERANTÖRSKEDJAN

Arbetsförhållande och arbetsvillkor är också ett viktigt område att kontrollera och följa upp när det kommer till verksamhetens värdekedja med leverantörer och underleverantörer. Många produkter inom life science-industrin tillverkas i länder med helt andra regelverk och traditioner än här. Som företag har man en skyldighet att leva upp till miniminivån i de internationella konventionerna och riktlinjerna gällande arbetsvillkor, som till exempel ILO:s kärnkonventioner (International Labor Organization, FN:s organ för sysselsättnings- och arbetslivsfrågor).

Arbetsförhållanden och arbetsvillkor är en naturlig del i verksamhetens externa uppförandekod. I denna kan krav ställas på efterlevnad av ILO-konventionerna om grundläggande rättigheter, säkerhet, konventionerna mot tvångsarbete, barnarbete, arbetstagares rätt att organisera sig med mera. I vissa länder är det vanligt att migrantarbete utnyttjas på ett oskäligt sätt och detta bör därför uppmärksammas. Ser man risken som stor för brott mot efterlevnad bör kontroller göras på plats. Se även *Strategiskt hållbarhetsarbete* s.13.

Gör så här:

- Bedöm arbetsmiljöriskerna i verksamheten.
- Upprätta rutiner och instruktioner för riskfyllda arbetsmoment.
- Sätt mål och handlingsplaner för arbetsmiljöarbetet.
- Följ regelbundet upp arbetet.
- Goda arbetsförhållande och efterlevnad av ILO-konventionerna ska vara en del av företagets uppförandekod.
- Följ upp kraven på goda arbetsförhållanden i uppförandekoden.

Läs mer: nordicshc.org/referenser

VÄGLEDNING TILL HÅLLBARHETSARBETE INOM LIFE SCIENCE MED FOKUS PÅ SME

Denna vägledning är framtagen i en förstudie finansierad av Vinnova, inom projektet VÄRLDENS MEST HÅLLBARA SJUKVÅRD 2030.

SYFTET MED PROJEKTET är att stärka och befästa Sveriges ledande position inom hållbarhet och sjukvård samt skapa nya innovationer och exportnytta i området.

SYFTET MED DOKUMENTET är att ge vägledning till mindre företag inom life science som är intresserade av att komma igång med sitt hållbarhetsarbete. Dokumentet ska ses som en introduktion till ämnet och ger exempel på viktiga områden att hantera i sitt hållbarhetsarbete, samt hur man som företag kan gå tillväga.

Fem workshoptillfällen och intervjuer med aktörer inom life science har gett input till innehållet i denna vägledning. Projektet har varit ett samarbete mellan Nordic Center for Sustainable Healthcare, Medeon, Medicon Village, Sahlgrenska Science Park och Swecare. Workshopen i Umeå gjordes i samarbete med Region Västerbotten.

SAHLGRENSKA
SCIENCE PARK

NCSH
Nordic Center for
Sustainable Healthcare

VINNOVA
Sveriges innovationsmyndighet

SWECARE FOUNDATION

